

Een alternatieve titel voor deze column: "Wat ik op de rommelzolder vond." Dat lijkt alleen op een suffe opstelopdracht voor brugpiepers, precies de reden om daar maar van af te zien. Niettemin, het af en toe opruimen van je zolder is wel degelijk nuttig en heeft zelfs zijn charme. In een grote doos vond ik kilo's kerstkaarten van een kwart eeuw geleden en bijna allemaal met dezelfde goedbedoelde, fantasieloze standaardteksten. Een enkele kaart slechts steeg daar bovenuit, omdat het refereerde aan een pijnpuntje dat op dat moment speelde. Ik herontdekte ook een aantal uitgebreide brieven, de enthousiaste schaakgerichte communicatie met Eric (Schaakbureau) Braun, de communicatie met voormalige collega Wim uit Tromsö waarin de winterse omstandigheden in deze noordelijke stad ludiek en lichtvoetig werden beschreven.

... en dan houd je plotseling zes aan elkaar geniete velletjes in je hand. Daarop staan 23 schaakpartijen gekalkt, gespeeld begin jaren zeventig. Ik kon mij absoluut niet herinneren wanneer ik deze ietwat slordige miniverzameling had aangelegd. Onder die partijen waren er vijf die ik met de betreurde Filip Goldstern had gespeeld. Enkele toen gebruikte openingen vond ik opmerkelijk. Tweemaal het gambiet van de heer From, afwisselend door Filip en mij gespeeld en vervolgens mijn keuze voor de Sämisch-variant van het Konings-Indisch. En nog eentje van dat merk waarmee ik als eerstejaars een medestudent had mogen oprollen. Deze openingen heb ik vervolgens zo'n vijftig jaar niet meer gebruikt.

En dit brengt mij bij een 'ontdekking' die zonder twijfel ook door andere schakers is gedaan. Aanvankelijk speel je een volstrekt onbekommerd soort schaak. Je kopieert zetten uit partijen die je in je geheugen opgeslagen hebt, maar het begrip valt vies tegen. Het gedartel van de stukken in het From's gambiet is misschien niet heel diepzinnig, maar bij de Sämisch ligt dat anders. GM Djuric en consorten geven dit aan bij hun bespreking van deze opening in Chess Opening Essentials. Ze hebben het over Wits plan om de koningsveste van Zwart te bestormen, maar dan: "...However, in the real world, this noble plan rarely comes to fruition, and White is obliged to be flexible and adapt to the various defensive options available to Black". Welnu, ik had ten tijde van de bovengenoemde partijtjes geen idee. Onbekommerd matten, daar hield het wel mee op. Maar dan ga je op een schaakclub, sterkere clubgenoten weten en begrijpen meer dan jij en je trekt je daaraan op. Het onbekommerde, het God-zegene-de-greep verdwijnt: het wordt er door je mislukkingen op het schaakbord heel effectief uitgeramd. Ga die opening nou eens echt bestuderen, grapjas!

En dan nog wat. In de jaren zeventig kwam het Elo-ratingsysteem op. Toen dat goed en wel bij de KNSB was ingevoerd, kwam er nog een verandering in beleving bij: het niet 'zichtbaar' willen afgaan. Verliezen van X, die 250 ratingpunten minder heeft, is pijnlijk. Dat voelt echt anders dan te grazen worden genomen door precies diezelfde X als je niet weet *hoeveel* zwakker hij is. Je weet dan niet waar hij precies staat en je kunt jezelf eenvoudig wijsmaken dat X misschien toch sterker is dan altijd gedacht. Met het ratinggetalletje erbij is die geruststellende, die comfortabele psychologische vluchtweg afgesloten.

Kort en goed, mijn beleving van het schaken is ook op dit punt in de loop der decennia anders geworden, het besef van meetbare rang en stand is aanwezig. Het spelen in de externe competitie tegen duidelijk zwakkere opponenten zorgt dan ook voor wat extra stress – en een magnifieke kater bij verlies. Tegen de echt sterkere tegenstander geeft dat besef juist een 'boost': hier valt met wat geluk iets te halen. Recht de rug en zet 'm op!

Is dit alles ook voor u herkenbaar?